

Artikel uit het bulletin van de
Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie en Geschiedenis*

(*vzw opgericht in 1963, tot juni 2007 Antwerpse Vereniging voor Bodem en Grotonderzoek)

Warmenbol, E., 'Voor-Romeins aardewerk in 1905 te Antwerpen gevonden bij het uitgraven van het Kanaaldok of het Eerste Havendok', *Bulletin van de Antwerpse vereniging voor bodem- en grotonderzoek*, 1985/5, 5–8.

Download van: <http://www.avbg.be/bulletin.html>
Contact: <http://www.avbg.be/contact.html>

© 2008-2009 Tim Bisschops & Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie en Geschiedenis vzw. Tekst en afbeeldingen strikt voor persoonlijk gebruik. Publiek of commercieel gebruik enkel mits schriftelijke toestemming van het bestuur van de AVBG.

ANTWERPSE VERENIGING VOOR
BODEM- EN GROTONDERZOEK
BULLETTIN : 1985 / N° 5

SEPT. - OKT.

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

VOOR-ROMEINS AARDEWERK IN 1905 TE ANTWERPEN GEVONDEN
BIJ HET UITGRAVEN VAN HET KANAALDOK OF HET EERSTE HAVENDOK.

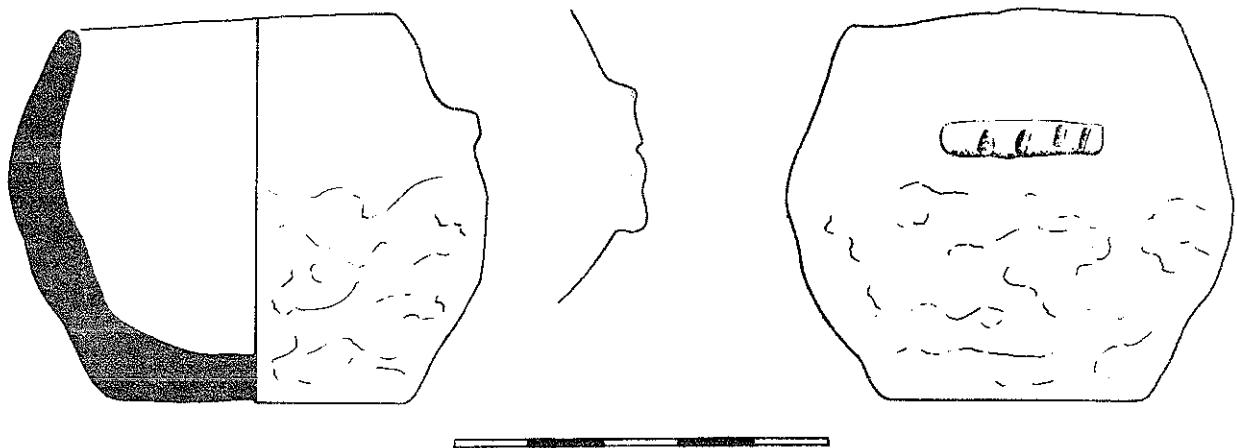
Eugène WARMENBOL

We behandelen in het hiernavolgend artikeltje een vondst in 1908 door Georges Hasse beschreven als "une petite poterie en terre jaune, mal cuite, faite à la main, avec, sur un côté, une ébauche d'anse", en door hem opgegeven als gevonden te Antwerpen (1). Volgens hem had het stuk te maken met "la vie à Anvers pendant la fin du Néolithique et l'Age du Bronze".

In het *Repertorium der oudheidkundige vondsten in de provincie Antwerpen*, werd dit voorwerp opgenomen als "kleine pot uit slecht gebakken aarde met een oortje" met als datering "het Neolithicum of de Bronstijd" (2).

We vonden dit potje terug in het Museum Vleeshuis te Antwerpen, waar het bewaard wordt onder het inventaris nummer 56.35.2692. Het betreft een op één splinter na volledig vaasje, ongeveer 5,1 cm hoog en maximaal 6,4 cm breed, min of meer bikonisch van vorm, en voorzien van een duimsteuntje (Daumstütz) (3) met spatel- of nagelindrukken versierd. Het bezit een tamelijk onregelmatig oppervlak, zowel binnen als buiten lichtbruin tot grizig van kleur, terwijl de kern van het baksel blijkbaar zwart van kleur is.

Waarmee de klei verschaald werd kunnen we niet zeggen.

Wat de datering aangaat is voorzichtigheid geboden, daar we het hier over een potje met weinig kenmerkende vorm hebben.

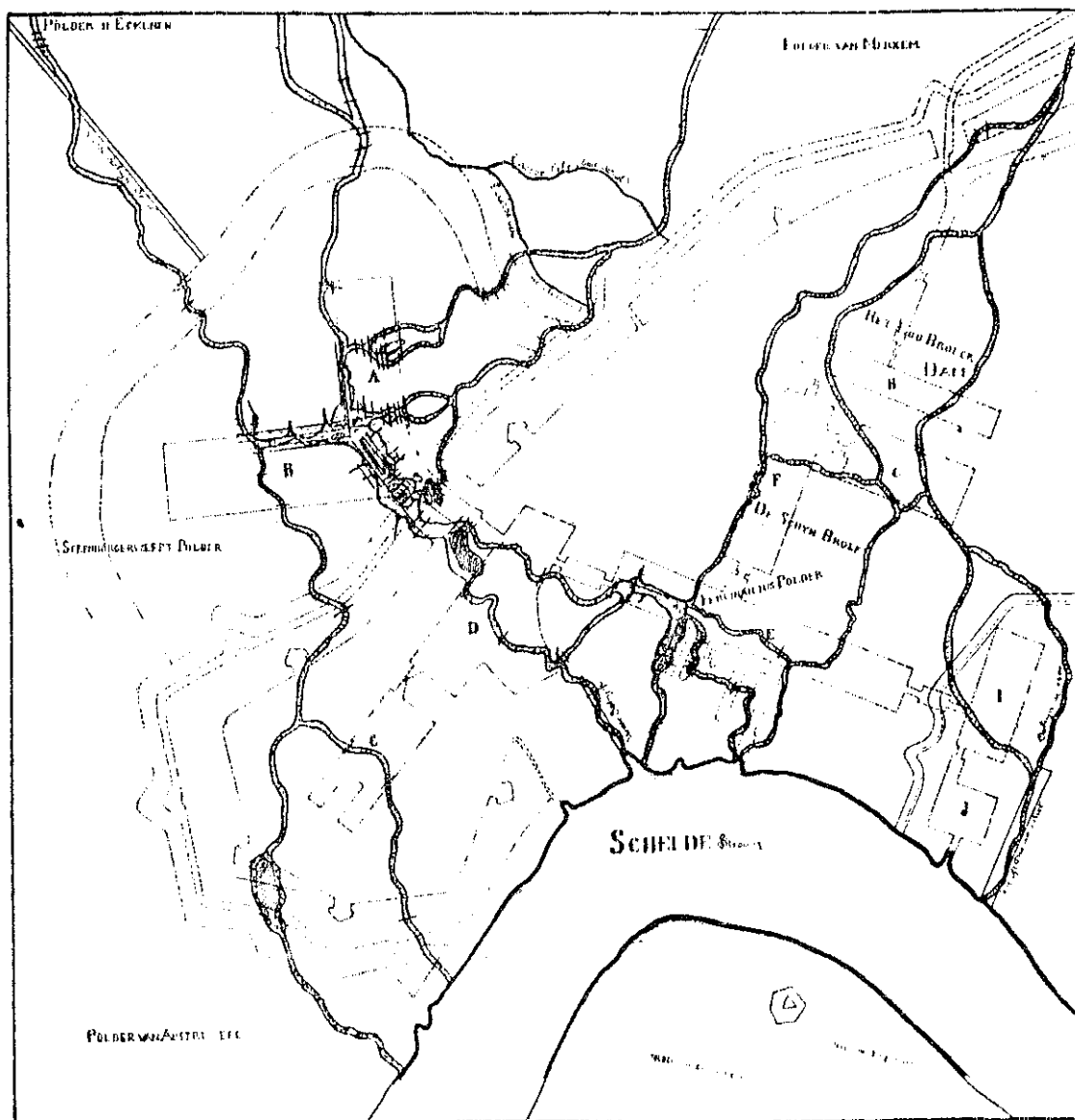
Het duimsteuntje zou nochtans een aanwijzing kunnen geven. Dergelijke steuntjes lijken inderdaad voornamelijk -en zonder doorboringen waarschijnlijk zelfs uitsluitend- voor te komen op aardewerk uit de Vroege IJzertijd en het begin van de Midden IJzertijd (4).

Voorbeelden zijn ons bekend uit de typische Hallstatt-grafvelden van Havré-Obourg (Hainaut) (5), waarvan een exemplaar samen met een bronzen scheermesje ontdekt, van Gedinne-Chevaudos (Namur) (6) en Louette-St.-Pierre (Namur) (7), waar ook een exemplaar samen met een bronzen scheermesje werd blootgelegd.

Verder zijn er ons nog andere exemplaren bekend uit de grafvelden van Wilrijk-Pater de Dekenstraat (Antwerpen), van Donk (Limburg), van Lommel-Kattenbos (Limburg), van Merken-bei-Düren (Kr. Düren), van Veen (Kr. Moers) en van Kalbeck (Kr. Kleve) (8).

We hebben hier wel telkens te maken met potten die vormelijk weinig of niets te maken hebben met het hier bestudeerde vaasje, maar omwille van het duimsteuntje zullen we het toch, zij het onder voorbehoud, aan de (Vroege?) IJzertijd toekennen.

Zo kunnen we het mogelijk toevoegen aan de IJzertijdvondsten deze laatste jaren ontdekt te Antwerpen zelf of in de gemeenten die nu van Groot-Antwerpen deel uitmaken (9).

Ligging van het Kanaaldok (B) en het Eerste Havendok (A).

Wat de vindplaats van dit stuk betreft, dat was volgens Hasse het "gouffre II Gr. Rio." van de "nouveaux bassins", dit naar het etiket nog in het potje aanwezig (10).

Die "nouveaux bassins" dat zijn in 1905, datum van de vondst volgens datzelfde etiket, het Kanaaldok (later Albertdok) en het Eerste Havendok, uitgegraven tussen 1903 en 1907 (11), waarbij verschillende armen van de Schijn doorsneden werden (12).

Het "gouffre II Gr. Rio." weten we echter niet nader aan te wijzen.

We achten het waarschijnlijk dat het stuk uit de bedding van één van de hoger vermelde "Schijnen" afkomstig is.

Het weze bij wijze van afsluiting nog eens onderstreept dat geen enkele oudere vondst uit Antwerpen afkomstig zonder verder onderzoek gebruikt (of verworpen!) mag worden (13).

Noten

- (1) G. HASSE, La vie à Anvers pendant la fin du Néolithique et l'Age du Bronze - Addendum, Bulletin de la Société d'Anthropologie de Bruxelles, XXVII, 1908, p. CCXLVIII en pl. VII, fig. 1.
- (2) M. BAUWENS-LESENNE, Repertorium der oudheidkundige vondsten in de provincie Antwerpen, Brussel, 1965 (Oudheidkundige Repertoria, A, VI), p. 10.
- (3) Niet de aanzet van een oor.
- (4) Terminologie naar G. VERWERS, Das Kamps Veld in Haps in Neolithikum, Bronzezeit und Eisenzeit, Leiden, 1972, p. 123 et sqq.
- (5) Aardewerk uit grafheuvel 10 en grafheuvel 16. Niet gepubliceerd - Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, inv. nrs. B 5560 en B 5562.
Scheermesje: A. JOCKENHÖVEL, Die Rasiermesser in Westeuropa, München, 1981 (PBF, VIII, 2), nr. 470.
- (6) Aardewerk uit grafheuvel 3 en grafheuvel 12. E. WARMENBOL, Les nécropoles hallstattiennes de Gedinne et Louette-St.-Pierre, Bruxelles, 1978 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), pl. VIII, 1 en pl. XI, 1. Zie ook G. DUJARDIN & F. GRAVET, Cimetières gallo-germaines de Louette-St.-Pierre et de Gedinne, Annales de la Société Archéologique de Namur, IX, 1865-66, pl. II, 17 en I, 3.
- (7) Aardewerk uit grafheuvel II en grafheuvel III. WARMENBOL, op. cit., pl. II, 1 en pl. III, 2; DUJARDIN & GRAVET, op. cit., pl. I, 2 en II, 19.
Scheermesje: JOCKENHÖVEL, op. cit., nr. 670.
Zie ook E. WARMENBOL & T. OOST, Een urnenveld te Wilrijk, Antwerpen, XXX, 1984, p. 74, afb. 4.
- (8) We geven hier zeker geen volledige lijst.
WARMENBOL & OOST, op. cit., p. 73, afb. 3 B; L. VAN IMPE, Het oudheidkundig bodemonderzoek in Donk (gem. Herk-de-Stad), 1977-1982, in Miscellanea Archeologicae in honorem H. Roosens, Brussel, 1983 (Archaeologica Belgica, 255), p. 75, fig. 6, 172; S.J. DE LAET & M.E. MARIÉN, La nécropole de Lommel-Kattenbosch, L'Antiquité Classique, XIX, 1950, p. 324, fig. 8; 20 eeuwen aardewerk, Deurne, 1973 (tentoonstellingscatalogus), p. 3, fig. 1; R. VON USLAR, Neue hallstattzeitliche Urnengräber am Niederrhein, Bonner Jahrbücher, 150, 1950, Abb. 3, 5 (?) en 4, 6; H. HINZ, Die Ausgrabungen auf dem Friedhof der vorrömischen Eisenzeit von Veen, Kr. Moers, Rheinische Ausgrabungen, 15, 1974, Bild 9, 8, 19, 1 en 35, 15; R. STAMPFUSZ, Das Hügelgräberfeld Kalbeck, Kr. Kleve, Quellenschriften zur Westdeutschen Vor- und Frühgeschichte, 5, 1943, pl. 14, 9 en pl. 24, 2.

- (9) Zie, in het bijzonder: J. ACKERMANS & E. WARMENBOL, Voor-romeins aardewerk gevonden onder het St.-Jan Berchmans-college te Antwerpen, Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek, 1985, nr. 2, pp. 3-4; G. PAREDIS, De IJzertijd-bewoning onder het kasteel Galilifort, Annalen van de Federatie voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België, XLII, St.-Niklaas, 1974, pp. 39-42; W. IBENS, Sporen van inheemse nederzettingen uit de IJzertijd en Romeinse tijd te Ekeren. Deel 1, Ekeren, 1981.
- (10) Waarop ook te lezen valt dat Hasse dit vaasje in het Neolithicum dateerde.
- (11) J. VAN ACKER, Antwerpen van Romeins Veer tot Wereldhaven, Antwerpen, 1975, p. 398; R. VAN DE WEGHE, Geschiedenis van de Antwerpse Straatnamen, Antwerpen, 1977, p. 79 en p. 211.
- (12) Zie G. HASSE, Les Schijns et l'Escaut primitifs, Bulletin de la Société belge de Géologie, XXIV, 1911, pl. XXI; G. HASSE, Hydrographie primitive au nord d'Anvers, Bulletin de la Société Royale de Géographie d'Anvers, 54, 1934, pl. I; en vooral G. HASSE, Les barques de pêche trouvées à Anvers en 1884 et 1904-1905, Annales de la Fédération Archéologique et Historique de Belgique, XX, Gent, 1907, pl. I (waarnaar onze kaart).
- (13) We hopen dit zeer binnenkort te kunnen aantonen voor wat de gallo-romeinse periode aangaat. Onze lezers weze reeds verwittigd dat de kaart gepubliceerd door A. VERHULST, Het ontstaan en de vroege topografie van Antwerpen van de Romeinse tijd tot het begin van de 12de eeuw, in L. VOET et alii, De stad Antwerpen van de Romeinse tijd tot de 17de eeuw, Borgerhout, 1978, afb. 4, een kaart die de verspreiding van de archeologische vondsten uit de Gallo-Romeinse tijd zou geven, een heel aantal vindplaatsen opneemt die met de Gallo-Romeinse periode volstrekt niets te maken hebben.
-